

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

Capvt VIII. De Pœnis Vsurariorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

CAPVT VIII.

De Pœnis Usurariorum.

SUMMARI A.

1. Pœna in usurarium laicum est excommunicatio; & quæ in Clericum.
2. Item privatio communionis & Ecclesiastica sepultura.
3. Usurarii manifesti quatenus sint inestabiles. Cap. 2, h. c. in 6, explicatur.
4. Quatenus ad sepulturam Ecclesiasticam admittendi.
5. Usurarii manifesti qui, & quid manifestum usurarium faciat.
6. An & confessio in iudicio vel extra iudicium facta?
7. Usurarii qui d. cap. 2, continentur.
8. Cautio idonea quoad restituendas usuras quæ intelligatur in d. c. 2.
9. Ad cap. 2, etiam ad codicillos porrigatur.
10. Quid si quis cum testamenti tempore usurarius manifestus non esset, post factus sit?
11. Quid si post testamentum factum idoneam cautionem praestet?
12. Usurarii an & quatenus sint infames.
13. Pœna juris Crvillis adversus incestuosos an transferri possint ad casus solo iure Canonico prohibitos?
14. Usurarii & extra ordinem puniri possunt.
15. Usurarius contractus an in totum vitietur,

Superiori cap de restituendis usuris egimus; Jam ad alias pœnas usurariorum digrediamur. Inter quas prima occurrit excommunicatio in laicos, in Clericos suspensio ab officio & beneficio Ecclesiastico, cap. Præterea 7, hoc tit. non quidem ipso iure, sed per sententiam iudicis Ecclesiastici: siquidem textus in d. cap. Præterea utitur his verbis, suspendas, adstringas, quæ factum iudicis requirunt, & quidem tale, ut antequam ad excommunicationem deveniatur, tria monitio præmitti debeat, juxta cap. Sacro 48, inf De sent. excommunicat juncto cap. Constitutionem 10, eod. tit in 6, Suspensionem vero statim iudex potest infligere, cum ex decreto Concilii Nicœni iudex possit usurarium Clericum etiam privare gradu Ecclesiastico, & à clero dejicere, juxta text. in can. Quo-

niam multi xiv. q. 4. juncto c. Cum non ab homine 10, sup. de iudiciis. Quæ pœna postea ab Alexandro III. in Concil. Turonensi repetita videtur in cap. 1, h. t. Iudicis igitur arbitrium in hac re versabitur, utrum pœnam depositionis vel suspensionis Clerico usurario infligere debeat, quod æstimabit ex qualitate personæ & delicti, servatâ tamen formâ circa excommunicationem & suspensionem ab Innocentio IV. præscriptâ in Concilio Lugdunensi, ut scilicet utraque in scriptis fiat, & expressâ causâ; sicut latius videre est in cap. 1, De sent. excomm. lib. 6.

Item usurarii si manifesti sint, ad communionem altaris & sepulturam Ecclesiasticam non admittuntur, nec eorum oblationes recipiuntur, statutâ suspensionis pœnâ in Clericos, si contra fecerint, cap. Quia in omnibus 3, h. t.

Sed neque ad testamenti factionem usurarii manifesti admittuntur, nisi usuras prius restituerint aut de iis restituendis idoneè caverint, juxta formam c. 2, De usur. l. 6, Cujus celeberrimi capituli verba hic adscribâ: Quamquam usurarii manifesti de usuris, quas receperant, satisfieri expressâ quâritate vel indistinctè in ultima voluntate mandaverint; nihilominus tamen eis Ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris ipse fuerit (prout patiuntur facultates eorum) plenariè satisfactum; vel illis, quibus faciendâ est restitutio si præsto sint ipsi, aut aliis, qui eis possunt acquirere, vel eis absentibus, loci Ordinario aut ejus vices gerenti, sive Rectori parochia, in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia (quibus quidam Ordinario, Vicario & Rectori prædicto modo cautionem hujusmodi, eorum nomine, liceat præsentis constitutionis auctoritate recipere, ita quod illi perinde actio acquiratur) aut seruo publico de ipsius Ordinarii mandato idoneè de restitutione faciendâ sit cautum. Ceterum si receptarum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædictâ exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujusmodi arbitrio moderandam; ipse tamen scienter non minorem quàm verisimiliter creditur, moderetur; & si seclus fuerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem Religiosos & alios, qui manifestos usurarios contra præsentis sanctionis formam ad Ecclesiasticam ausu fuerint admittere sepulturam, pœna Lateranensis

nonis Concilii contra usurarios promulgata statui-
mus subiicere. Nullus manifestorum usurariorum testamen-
tus intorsit, aut eos ad confessionem admittat, siue ipsos
absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo
pro suarum viribus facultatum. præstans (ut præmitti-
tur) idoneam cautionem. Testamenta quoque manifestor-
um usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irri-
ta ipso jure. Huc usque text. in cap. 2, De usuris lib. 6.

Hujus igitur cap. 2, sententia hæc est quod
usurarii manifesti ad Ecclesiasticam sepulturam
non admittantur, antequam usuras (quoad fa-
cultates eorum patiantur) refundant iis, qui-
bus extorserunt, vel hæredibus eorum, vel in
subsidiu pauperibus, cap. Cum tu 5, h. e. (ita enim
hic textus d. cap. 2, supplendus est) vel saltem cau-
tionem de restituendo præstiterint, præsentibus
iis, quibus usura debentur, aut illis, qui in eorum
potestate sunt, ut sunt servi & filii familias, (nam
per hos dominis & parentibus acquiritur, ut Inst.
Per quas pers. cuique acquir. Et l. Acquiritur 10, d. De
acquir. rer. dom.) aut his absentibus, loci Ordina-
rio, siue ejus Vicario, vel proprio Parocho, cor-
am personis fide dignis, aut debique Notario ex
mandato Ordinarii, de restituendo idoneè cave-
rint. intelligendo tamen, nisi mortis articulus
immincat: hoc enim casu, cum permillum sit om-
nibus Sacerdotibus quoslibet pœnitentes à qui-
busvis peccatis & censuris absolvere, ex declara-
tione Concilii Tridentini Sess. 14, cap. 7, in doctri-
na de sanctiss. pœnitent. possunt etiam hi promiscuè
eamdem cautionem recipere & permillum morien-
tis eam referre Episcopo. Sylvest. in V. Restitutio 6,
qu. 1. Addit Navarrus in Manuali cap. 17, num. 2,
28, & cuilibet alteri Sacerdoti, legitimam pote-
statem audiendi confessionem habenti, eamdem
cautionem fieri posse, arg. Clem. Dudum De sepult.

His ergo concessum est, absentibus debito-
ribus, & iis, qui in eorum potestate sunt, cautio-
nem hæc de restituendis usuris recipere. Et hæc
forma non servatà, usurarii manifesti nec admit-
tantur ad Ecclesiasticam sepulturam, nec eor-
um testamenta vim ullam habent, sed prorsus
irrita sunt ipso jure. Præterea Religiosi & alii,
qui eisdem ad Ecclesiasticam sepulturam ad-
mittunt, cœcentur pœnâ Concilii Lateranen-
sis, quæ est suspensio ab executione officii, & re-
stitutio eorum, quæ acceperunt. cap. Quia in om-
nib. 3, h. 1. sed & posteriore jure ipso facto sunt ex-
communicati, cap. 1, De sepultur. in Clement.

Porro hic non attinet disquirere, qui dicantur
usurarii manifesti. Hos supra c. proximo de-

scripsimus ex cap. ult. sup. De cohabit. Cleric. qui vel
scœnus palam exerceat, vel id in judicio confessi
sunt, vel de eo condemnati sunt sententiâ judi-
cis. Et quidem quoad primum de palam exer-
centibus usuras, omnes in eo conveniunt, ut hi
prædicto c. 2, contineantur. Ita enim attestatur
Did. Corat. Variar. Resolut. lib. 3, cap. 3, num. 4,
Quocirca satis non est, probare aliquem esse
usurarium, nisi simul probe & hæc qualiterem,
quod manifestus sit. ex l. 1, Et l. 2, d. De probat. Me-
noch de arbitrar. jud. quæst. casu 235, in prin. Ubi &
manifestum usurarium interpretatur, non solum
cum, qui publicè omnibus spectantibus usuras
exerceat, sed & qui domi omnibus scœneratur.
Quod tamen de omnibus, scilicet petentibus, non
requiritur necessariò Navar. d. cap. 17, num. 280,
cum sufficiat manifestam esse hujusmodi muta-
tionem, ita quod nullâ tergiversatione celari
possit, d. cap. ult. sup. De cohabit. Imò etsi vera &
propria mutatio non fit, sed interpretativa, ut
loquimur, qualis est, ubi res carius vel vilibus ju-
sto pretio emitur aut venditur, prout supra cap.
3, explicatum est: nihilominus eodem modo
emptor vel venditor manifestus usurarius dicitur,
dummodò rei evidentiâ id publicè teste-
tur. Ut hinc piè & verè exclamet Petr. Binsfeldius
in c. Cum in diocesi 5, h. e. g. 1. in 2, conel. Quam
multi, inquiens, sunt, usurarii manifesti, tempo-
re annoz carioris: quando, verbi causâ, mo-
dium frumenti, qui præsentem pecuniâ vendere-
tur sex florenis, sed propter solutionem dilatam
omnibus adventantibus septem venditur, accep-
tis fidejussoribus, siue pignoribus capitis: &
nihilominus eorum misericordia prædicatur. Sed
vix, addit, tali misericordia, si pœnitentiam non agant
in hoc mundo, & pauperibus tam injustum lucrum non
restituunt. Verè horrendum est, quod tam multi in Repu-
blica ex infimis, modis, & supremis sint, qui tam præva-
negotiationi inhiunt, & non cogitent de pœnitentia &
restitutione, & nullum scrupulum ob hoc exercitium sui
faciunt. Utinam saperent & intelligerent, quomodo Do-
minus mortis & vitæ, quando minimè cogitabant, in
noctè venisset, & repetet animas eorum, & dicit: Stulti
cujus erunt, quæ congregastis, supprimendo paupe-
res, quos potius misericordia opere erigere, quàm usura-
rio negotio subruere debueratis. Hæc, inquam, non
minus verè quàm piè Binsfeldius; non tamen
ideo excusat eos, qui clam id genus usurarium
exerceant; cum non minus & hi restitutioni ob-
noxii sint, & rationem sint Deo reddituri. Sed
progreddiamur.

Is quoque qui confessus est hoc crimen in iudicio, se scilicet esse usurarium, non minus manifestus dicitur, ex d. cap. ult. sup. De cohabit. Cleric. Glossa in c. 1. v. manifestos b. t. in 6, Menoch. d. casu, 235, num. 20, Ubi & prudenter monet, quod hæc confessio non debet esse simplex, sed conjuncta, quod publicè vel domi sæpius vel frequenter sub usuris mutuaverit, ductus auctoritate Baldi & aliorum in cap. In præsentia num. 8, sup. De probat. qui tamen Baldus id plane non affirmat; sed nihilominus videtur vera hæc sententia, ex ratione, quam ibid. subjicit Menochius; quia illa confessio, inquit, simplex, se sub usuris mutuo dedisse, verificari potest in uno actu; qui tamen solus non efficit, ut quis usurarius dicatur, cum verbale nomen in uno actu solo non verificetur. Ita omnes, ait Menoch. in cap. 1. ibi Ripa num. 96, De iudicis. Sicut contingit & in meretricis, mercatore, calumniatore, aliis que similibus, qui ex uno actu hæc nomina non sortiuntur, sed & ex pluribus. Cui tamen non assentitur; cum refertur text. apertus in can. 1, in fine xv. quast. 3, fœneratorem eum nominans, qui vel semel fœnus exeruerit. Sic & calumniator dicitur, qui vel semel calumniatus est, l. 4, §. calumniator D. De his qui in infamia, l. Si per alium §. §. 1, D. De ventre in possess. mittendo. Cur non similiter igitur & is usurarius dicitur, qui vel semel sub usuris pecuniam credidit? Sed & malè locuti fuissent I. C. dum vocant usurarium debitum, l. Debitor 7, D. De usuris, & l. Si pupilli 6, D. De negotiis gestis. Quare propius puro, eum quoque usurarium rectè dici, qui vel semel fœnus exercuit, eundemque manifestum esse, si id in iudicio confessus fuerit; etiam non addito, quod manifestus sit, sicut ex sententia Dd. rectè tradit Covarr. Var. resol. lib. 3, cap. 3, num. 4, vers. 3, Idem est in eo, qui ob hoc crimen condemnatus est à iudice, c. ult. sup. De cohabit. Clericor. Glossa communiter probata in c. 1. h. t. in 6, teste eod. Covarr. d. num. 4, vers. quarto.

De confessione extrajudiciali quaesitum est, an ea usurarium manifestum efficiat? Scio usurarium ex eo legitime probari, quod scripto vel coram testibus professus est, se usuras recepisse; præsertim tamen parte, ex l. Publica 26, §. Lucius Titius D. Depositi, l. Certum 6, §. si quis absente D. De confessis, l. 1, in fine & l. ult. D. De interrogationib. in iure facien. Quamvis sit, qui præsentiam partis hac specie non requirit; propter exonerationem conscientia, quos refert, Mascard. de probat. lib. 1,

conclus. 450, num. 25, cum seqq. Farinac. de criminat. lib. parte 3, quast. 32, num. 15, Is tamen non antè dici poterit manifestus, quam si crimen suum in iudicio confessus, vel de eo condemnatus fuerit, sicut jam antè explicatum est.

Sed fingamus usurarium confessionem hanc extrajudicalem coram pluribus expressisse? Et hoc casu usurarium manifestum dici posse probat Antonius Gabriel lib. 7, concl. 20, num. 10, ex Glossa in cap. 1, h. t. lib. 6, quam testatur sequi ibidem Anchor Dominic. & Francum item Abb. Cardin. Ananiam & communi calculo receptam ex Socino conf. 127, col. 2, vol. 3, Verùm ex dicta Glossa minime elicitur hæc sententia, si ea rectè inspicatur. Interim Did. Covarr. Var. resol. lib. 3, c. 3, num. 4, vers. tertio, eam veram esse censet, dummodò facta fuerit coram testibus ita palam & publicè, quod in plurium aures, cognitionem & scientiam devenerit. Quæ certè sententia juvatur ex cap. Super quibusdam inf. De verb. signif. ubi consultus Innocentius III. qui dicendi sint hæretici manifesti, rescribit, illos intelligendos esse, qui contra fidem Catholicam publicè prædicant aut profitentur, seu defendunt eorum errorem; vel quicoram Prælati suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententia literè condemnati super hæretica pravitate. Idem igitur sentiendum est de usurario, ut & is manifestus dicatur, si publicè usurarium se professus est.

Unde hinc alia exurgit quaestio, An hi omnes 7 d. c. Quamquam 2, h. tit. lib. 6, contineantur. Negat Covarr. d. c. 3, num. 5, vers. at si tractetur. Sed tantummodò eos contineri vult, quos palam ita arguit criminis evidentia, ut nulla tergiversatione celeri possit: siquidem verisimile non est (inquit) Roman. Pontificem tam graves pœnas statuisse adversus eum, qui semel mutuum dedit sub usuris, licet id in iudicio confessus, vel de eo condemnatus sit. Nec item in eum, qui secretò usurarios contractus inierit, quamvis postea ejus criminis, vel propria confessione, vel probationibus aliis convictus, fuerit condemnatus. Nam in his casibus non posset justè iudex hunc pronuntiare manifestum usurarium, ad eum scilicet effectum, ut inerat pœnas d. cap. Quamquam. At verò si tractetur de pœnis Concilii Lateranensis, quæ extant in cap. Quia in omnib. 3, h. tit. putat is omnes cujusque generis usurarios manifestos comprehendi. Et hanc Covarr. sententiam videtur quoque comprobare Petrus Binsfeldius in

cap. Cum in Diocesi quasi. 2. hoc tit. De usuris. Mihi verò minimè probatur, eo quod Glossa d. cap. Quamquam de quovis manifesto usurario textum exaudiat. Idem Navarr. in Manuali cap. 17, num. 281. Idem sentire videtur Panormit. in d. cap. Quia in omnibus num. 11, Julius Clarus in §. Usurarium. 13, Nec video, cur non de omnibus exaudiri debeat, cum etiam in quovis crimine confessio in jure tanti valeat, ut ex ea quis justè condemnatur ad pœnam etiam gravissimam, l. Qui sententiam 16, D. De panis. Idem igitur juris censeo in eo, qui crimen suum in jure confessus est, vel eo nomine condemnatus, ac si ipsa palam usuras exercuisset, ad eum effectum, ut usuras restituat, vel de iis restituendis idoneè caveat, neque antè ad factiorem testamenti admittatur; præsertim cum hæc non in pœnam usurariorum statuta sint, quàm in medicinam sive remedium animarum suarum, ut eò magis adigantur usurarii ad restitutionem usurarum.

Unde sunt, qui constitutionem d. cap. Quamquam, tamquam thesaurum observari velint, quòd scilicet per eam usurarii indirectè cogantur ad restitutionem usurarum, Joan. Andr. in d. cap. Quamquam Ubi tamen rectè monet, eidem constitutioni non esse locum, nisi in usuris receptis, cum de iis solum modò loquatur; ac proinde Advocatum, qui eadem uti velit ad infirmandum testamentum, vel ad impediendam sepulturam defuncti, non debere simpliciter concipere articulum, quòd mutuaverit sub usura, sed & eam receperit. Sæpè enim (ait) contingit, quòd is, qui fœnerari incipit, antè usuræ extractionem moriatur, vel contractus sive pactionis usurariæ eum pœniteat.

8 Quo verò ad cautionem præstandam ex d. cap. Quamquam, ea idonea intelligitur, quæ sit fideiussore vel pignoribus, per textum in l. Mandato Titii § 9, § fin. D. Mandati, Glossa communiter recepta in d. cap. Quamquam, ut testatur Covarr. d. cap. 3, num. 6, Alias verbo cautionis continetur etiam nuda promissio, l. 1, C. De verb. signif. Nec verum est, quòd tradit d. loco Covarr. hypothecam generalem vel specialem non sufficere. Siquidem & ea res, de qua tantùm convenit, ut pignori sit nondum autem tradita, rectè & in pignus concessa intelligitur, l. 1, D. De pignorat. act. l. Si tibi 17, §. de pignore D. De pactis: quamvis si verbi proprietatem spectemus, pignus dici non potest, nisi ubi res simul tradita est, l. Plobs 2 38, §. pignus

D. De verb. signif. & §. item Serviana Instit. De actio. Ubi verò idonea cautio præstari non potest, satis erit usurarium jurasse, quòd fideiussorem vel pignora dare non possit, Glossa in d. cap. Quamquam in V. idoneè, per text. in Auth. Generaliter C. De Episcopis & Clerico, cap. 7, Per nostras sup. de donationib. inter virum & uxorem. §. 5. Sed hodie Institus. De satisfactione. Navarr. d. cap. 17, num. 279. Atque hæc indubitata sunt in foro Ecclesiastico. In foro civili sive seculari non existimo vitari testamentum usurarii, propter defectum hujus cautionis non præstitæ: cum hæc res si omittitur peccatum non concernat. Iditur in eo suffecerit defectum vel nudam cautionem præstitisse, vel eà omisâ agi posse contra ejus hæredes, uti & supra hoc eodem capite iudicatum est.

Cæterum quæstionis est, An sicut testamenta manifestorum usurariorum, non observatà formâ d. c. Quamquam & lib. 6, ipso jure non valent, idem transferri debeat ad codicillos? Quod vix viderat, cum codicilli à testamentis sint separati, l. fin. C. De codicillis, & l. Non codicillum 14, C. De testam. ac proinde cum hæc res odiosa sit, non est facilè ad alium casum pertrahenda, cap. Odis D. R. l. lib. 6, Attamen verior est Glossæ sententia, in d. cap. Quamquam, quòd & codicilli eodem modo nullius momenti censi debeant, ne hæc viâ eludatur constitutio d. cap. Quamquam.

Quam Glossam commendat Felinus in cap. Translatio in fine sup. De constitut. generaliter tradens, quòd, ubi constitutio redderetur elusoria, si non extenderetur, licitè fieri possit ejus extensio, etiam si sit exorbitans & correctoria, optimus text. in cap. Si sententia 16, & c. Si civitas 17, De sent. excommunic. lib. 6, Deinde aperta juris sententia est, codillos tum demùm eum facere posse, qui & testamentum facere potest, l. Divi 65, codicilli D. De iure codicill.

Sed si quis cum usurarius non esset testamenti tempore, post verò conditum testamentum fiat manifestus usurarius, an ob id irriteretur hoc testamentum? Quòd putat, & rectè quidem Did. Covarr. d. c. 3, num. 9, §. undecimò, cum eadem sit ratio in hac specie, quæ in priori casu. Siquidem canon solemnem hanc cautionem indixit manifestis usurariis, ut usuræ extortæ prorsus restituerentur. Deinde addit & hanc rationem, quòd ad vim testamenti non solum requiratur, ut testator tempore testamenti conditi testari potest,

rit, sed & mortis tempore, l. 1, §. sed si filius D. De le-

11 *gat. 1.*
 Quid autem, si post factum testamentum usufructuarius manifestus cautionem præstiterit? Censet idem Covarr. d. num. 9, §. duodecimo, testamentum convalescere, eo quod satis fiat constitutioni canonis: & in hanc sententiam plures auctores citat, eamque ex Alexandro communem esse asserit, licet contraria jure verior sit, ex d. §. sed si filius & ex §. non tamen Inst. Quib. modis testam. infirm. Et. Omnia quæ ex testamento D. De R. l. quibus locis inspicitur tempus testamenti, an eo defunctus facere potuerit testamentum. Priore tamen casu facile crediderim, si post testamentum ritè conditum & signatum, fiat usufructuarius manifestus, & deinde cautionem præstiterit, testamentum ex æquitate sustineri, d. §. non tamen Et. Posthumus 12, D. De injusto, rupto, & irrito facto testam. quem admodum & codicilli, ubi ab usufructuario manifesto sunt facti, & postea is cautionem præstiterit, durante eadem voluntate, per text. in d. l. 1, §. sed si filius Et ibi Glossa D. De leg. 3

12 Sed ad reliquas usufructuorum pœnas progrediamur. Notantur usufructuarii & juris infamia, text. est in l. Improbium 20. Et ibi notant Glossa Bart. & Salic. C. Ex quibus causis infamia irrog. Improbium scœnus exercentibus, inquit textus, & usuras usurarum illicitè exigentibus, infamia macula irroganda est. Improbium fœnus vocat, quod est ultra modum præscriptum in l. Eos 26, §. 1. C. De usuris.

Sin verò intra modum, tunc quæstionis est, an & hoc casu infamia irrogetur? Quod putant Guil. de Cuneo, Petrus & communiter omnes Dd. ut testatur Salicetus in d. l. Improbium, quos & idem Salic. sequitur, hac ratione motus, quod usura non solum jure Canonico, sed & Civili interdicitur sint. De jure Canonico liquet ex titulis Decretalium de usuris. De jure Civili allegatis Auth. Adhuc C. De usuris, quæ tamen contrarium aperte probat. Huic quoque sententiæ subscribit Covarr. Variar. resol. lib. 3, cap. 3, num. 2, Sed contra verius & rectius sentit Dominic. Geminius, conf. 77, n. 5, securus Glossam, in d. l. Improbium. Ideo, quod lex pœnalis produci non debeat ad alium casum, quam qui lege comprehensus est, c. Odia De R. l. in 6, l. Interpretatione D. De pœnis. Ad d. l. Improbium loquitur de fœnore improbo, hoc est, illegitimo, non permissivo à lege. Unde hæc res trahenda non est ad usuram, alio jure prohibitas.

Facit, quod in simili argumento eleganter disputant Dd. An pœna à jure Civili constituta in contrahentes nuptias incestas, et sunt exilium & confiscatio bonorum, Novel. 12, de incestis & nefar. nupt. locum obtineant & in nuptiis, quæ tantummodò jure Canonico incestæ sunt, non verò ex præscripto juris Civili? Incestas nuptias vocamus, quæ inter cognatos & affines in gradu prohibito contrahuntur, can. Nullum cum can. 199. xxxv. q. 2, Et quidem de jure Civili interdicitur sunt nuptiæ inter fratrem & sororem, item inter fratrem & sororis filiam & neprem, §. fratris Inst. De nupt. non verò inter duorum fratrum vel sororum filios & filias, §. duorum Inst. d. cit. Et l. 3, D. De ritu nuptiar. At de jure Canonico non solum inter hos, sed & inter eorum liberos, usque ad quartum gradum inclusivè, nuptiæ prohibentur, cap. Non debet sup. De consanguinit. & affinitate Hic igitur quæstionis est, an eadem pœna auxilii & confiscationis, quæ à jure Civili introductæ sunt, pertineant quoque ad filios & filias duorum fratrum, vel sororum, aliosque ex iis descendentes usque ad quartum gradum? Quod putat Did. Covarr. supra citato loco, Et in 4, Decretal. p. 2, cap. 6, §. 8, num. 30. Idque ex communi calculo receptum tradit ex Decio, Diaz, in præct. crimin. canon. cap. 78, Verùm contrariam opinionem communiorè, probabiliorem & magis consonam esse veritati, notat ex Follerio Julius Clarus in §. Incestus num. 3, Addens ex eodem Follerio, quod Decius falsò testatus sit, alteram opinionem esse communem. Quare hanc contrariam opinionem, tamquam mitiorem, & benigniorem sequitur idem Jul. Clarus d. loco. Ratio desumitur ex d. cap. Odia, Et d. l. Interpretatione. Et iniquum planè videtur hujusmodi incestum juris Canonici subjicere pœnis juris Civili, qui disertè ab eodem jure à crimine incestus exemptus est. Unde idem retinendum censeo & in simplici incestu, extra nuptias; ut & hic inter eosdem cognatos vel affines admittus, juris Civili pœnâ minimè coercetur. Et refert Angelus Aretinus in tract. de maleficiis, cheha, adulterata lamia dona, num. 68, Petrum de Anchor. consuluisse, in eo, qui ante secretò concubnerat cum una ex sororibus, & postea sororem alteram palam in uxorem duxerat, quod idcirco pœnâ incestus plecti non potuerit.

Nam

Nam ut locus sit pœnæ incestus, affinitas æstimari non debet ex præscripto juris Canonici, sed juris Civilis, cujus ea pœna est. Quæ certè ad similes casus pertrahenda sunt, qui licet jure Canonico sint interdicti, tamen ideo juris Civilis pœnâ malè plectuntur, quod jure Civili extra crimen sint. Ut ecce, rem magis illustrando, ad adulterium de jure Canonico non tantum committitur cum uxore aliena, sed & à marito cum quavis solata muliere, *can. fin. xxxi. quest. 5. Et cap. fin. inf. De adulter. De jure viro Civili nullum inter maritum & solutam adulterium est, nullaque pœna adulterii, sed tantummodò cum aliena uxor adulteratur, l. Inter 6, §. lex Julia D. Ad L. Juliam de adul. Unde hoc adulterium de jure Canonico perpetratum malè coerceretur pœnâ juris Civilis.*

14. Cæterum licet usuræ nullâ aliâ pœnâ vindicentur à jure Civili quàm infamiæ, ubi scilicet legitimum modum exceßerint, vel usuræ usurarum petantur, *d. l. Improbua C. Ex quib. causis infamia irrog. nihilominus existimo inter Christianos (apud quos omnes usuræ in crimen vocantur,*

utpote jure divino & Canonico dâpnatæ) rectè extra ordinem usurarios puniri posse, pro æstimatione judicis, *ex ratione l. 1, §. expilatores D. De pœnis, cum usurarius vix distet à raptore, can. Si quis xiv. quest. 4, Hodie verò in subjectis Romano Imperio certâ pœnâ utimur, ex lege posteriorum Imp. Caroli Quinti, & Rudolphi Secundi in Comitibus Augustanis anno M. D. XLVIII. & Francofurti anno M. D. LXXVII. sub tit. de usurariis contractib. ut videre est ad calcem hujus tractatus, ubi eorum constitutiones referuntur.*

Porro disputationis est, an usurâ mutuo vel venditioni sive alteri contractui in fraudem adjectâ, vitietur & ipse contractus? Hanc rem in controversiam adducit *And. Gail. lib. 2, Objer. 4, Et 5, Sed breviter respondet, totum contractum non vitari, sed tantum usurarum adjectionem. Et rectè, per cap. Vile 37, De R. l. in 6, in l. Usuris 20, in l. Pecunia 9 D. De usuris, Et argum. l. Sancimus 34, C. De donationib. quibus locis expressum est, utile per inutile non vitari in contractibus.*

CAPVT IX.

De iudice usurarum.

SUMMARI A.

1. De iudice usurarum dissensio inter Dd.
2. Quæstio juris & facti quæ dicatur.
4. Et 5. Usurarum crimen esse nisi sibi probatur.

DE iudice usurarum non conveniunt Dd. Sunt enim qui existimant causam usurariam tantummodò pertinere ad iudicem Ecclesiasticum, quocumque modo de eis iudicium instituat, hoc est, sive quæstio juris sit, sive facti.

Quæstionem juris voco, quando controversia est, utrum contractus sive pactio, sive creditoris sola intentio, sit usuraria: facti, ubi quidem constat eam esse usurariam, sed de repetitione usurarum agitur, vel de earum inhibitione. Atque horum sententiam videretur comprobare textus in *cap. dispendiosam De iudic. in Clement. ubi causa usurarum inter Ecclesiasticas recensetur, in cap. 1, sup. De iurejur. ad andamus, inquit summus Pontifex, quatenus creditores ad iuramenta super usuris sibi solvendis præstent, relaxanda Ecclesiasticâ distinctione cogantur.*

Et in cap. Debitores 6, eod. tit. Et cum usura, ait textus, soluta fuerint, creditores ad eas restituendas, sunt Ecclesiasticâ severitate (si necesse fuerit) compellendi. Idem statuitur in cap. 2, in cap. Tua 13, h. s. De usuris. Nemo verò dubitat, quin distinctio Ecclesiastica, qualis est excommunicatio, suspensio, interdictum, cap. Quarenti 20, inf. De verb. significat. ad Ecclesiasticum dumtaxat iudicem pertineat, can. Corripiantur & ibi Gl. xxiv. quest. 3, cap. 3, sup. De officio iud. ordinariis.

Alii verò distinguunt inter quæstionem juris & facti, ut illa ad solius iudicis Ecclesiastici cognitionem spectet; facti verò ad utrumque iudicem tam sæcularem quàm Ecclesiasticum. Et hujus sententiæ sunt Paulus de Leazaris, Bart. aliique communiter, teste Panormit. in cap. Cum sit generale num. 17, sup. De foro compet. Eam quoque communem asserit *Did. Covarr. in 4, decretal. par. 2, cap. 8, §. 12, num. 11, Et ratio est, quia in quæstione juris ideo iudex alius adiri non potest quàm Ecclesiasticus, quod agatur de peccato, cujus notio non sæcularis, sed solius Ecclesiastici iudicis est, cap. Novis. 13, sup.*